

FOLKHÖGSKOLE VETERANEN

NR 2 2013

VÅR I STADEN

Veteranföreningens årsmöte i Stockholm i maj innebar varma och glada återseenden. Många möten var det också, och vänskap som gick kanske femtio år tillbaka i tiden. Gösta Vestlund var äldst, så här tre veckor före sin hundraårsdag, och Arne Back och Karin Engström var inte långt efter. Man samtalade engagerat om folkhögskolans situation idag efter Gunnar Falkebys och Staffan Myrbäckes inlägg.

Det här var dagar när ordet förort dominerade löpsedlarna, och även i Ydre kommun som har svenskt rekord i antalet kor per invånare diskuterade man förortsproblem. Under maj hade jag nu besökt en förort. Bergsjön har märkts i pressen som Göteborgs kanske fattigaste stadsdel.

Det var Agnesbergs folkhögskola, ”av romer och med romer men för alla”, som jag besökte. Jag hade sett på kartan var skolan låg, men det kan vara givande att fråga folk om vägen. Ibland får man till svar att det inte finns någon folkhögskola på orten. I Bergsjön visste de.

Rektorn Keith Palmroth var borta och biträdande rektorn Johan Carlborg var sjuk, men jag mötte Richard Jändel, lärare på skolan och redaktör för boken Bergsjön inifrån. Boken ger en fin samlad bild där stadsdelens invånare och verksamma själva kommer till tals. För skolan, självständig 2007, byggde man om matbutiken Galileis livs. Nu finns där en tydlig folkhögskolekänsla, från anslagstavlan till det kaffedoftande fiket (och Lidl har avlöst matbutiken).

Skolan är också öppen på kvällstid för invandrarföreningar och andra. I en del av lokalerna har Göteborgs folkhögskola en kurs som riktar sig främst till personer med annat modersmål än svenska. Det är en ettårig yrkesutbildning för ett arbete som personlig assistent.

Veteranföreningens medlem Birgitta Nesterud, tidigare rektor för Göteborgs folkhögskola, är styrelseordförande. Västra Götalandsregionen driver nu sju folkhögskolor: Agnesberg, Billströmska, Dalsland, Fristad, Grebbestad, Göteborg och Vara.

Agnesberg har 70 deltagare i tre allmänna kurser; på förberedande grundskolenivå, grundskolenivå och gymnasienivå. Vid sidan om allmänna ämnen arbetar man medvetet med den romska kulturidentiteten, och man tillämpar ett socialpedagogiskt förhållningssätt.

Man lyfter fram begreppen delaktighet, mobilisering, igenkännande och inkludering.

Agnesbergs främsta mål är att vara en trampolin ut i samhället, till det som finns för majoritetssamhällets elever. Det är också en förortsbild.

Lena Skördeman

FOLKHÖGSKOLE VETERANEN

MEMLEMSBLAD
FÖR FOLKHÖGSKOLANS
VETERANFÖRENING

www.vetfolk.dinstudio.se

Nummer 2
ÅRGÅNG 13
JUNI 2013

MEMLEM I FÖRENINGEN BLIR DU
GENOM ATT BETALA IN MEMLEMSAVGIFTEN
F.N. 150 KRONOR PER ÅR
TILL FOLKHÖGSKOLANS VETERANFÖRENING
PLUSGIROKONTO 400 28 34 - 2
GLÖM INTE ATT ANGE NAMN OCH ADRESS

INNEHÅLL

Vår i staden	1
Tack och välkommen!	2
Jag drömmer om folkhögskolan	3
Välkommen till regionträff på Forsa folkhögskola	4
Veteranernas årsmöte	5
Minnen	6
Gösta Vestlund 100 år	7
Folkhögskoleveteraner i riksdagen	8
Årsbok om folkbildning	11
Valla i världen – från ulandslinje till globalkurs	12

Redaktionskommitté

Egil Boräng
egil.boraeng@swipnet.se

Urban Lundin
urban.lundin.asa@folkbildning.net

Grafisk formgivare

Bertil Forsberg Consulting
bfgrafiskdesign@yahoo.se

TACK OCH VÄLKOMMEN !

Oj vad fort det blev sommar. Många har säkert noterat att semesterperioden mellan hägg och syren blev extremt kort. Var blev våren av? Nu är fåren flyttade till sommarhagen och ladusvalor och tornseglare är på plats.

Många människor från folkhögskolor och folkbildning har varit och är politiskt engagerade. I detta sommarnummer av Folkhögskoleveteranen berättar två av Veteranföreningens medlemmar, Britt-Marie Danestig och Lars Hjertén om sitt arbete i riksdagen. Folkhögskolans nestor, Gösta Vestlund, har bidragit med några minnen och Stewe Claesson försätter att drömma om folkhögskolan.

Från och med detta nummer har Folkhögskoleveteranen fått en delvis ny redaktionskommitté. Rune Nilsson och Jörgen Håkansson har valt att lämna redaktionen och jag vill tacka dem för ett mycket gott samarbete. Varmt välkommen som ny medlem av redaktionen önskar jag Urban Lundin, välkänd av många av föreningen medlemmar. Så här presenterar Urban sig själv:

”Min pedagogiska karriär inledde jag redan som 18-åring, då jag var lärare på grundskolans högstadium i två år. Efter några år som chaufför och skogsarbetare, blev folkbildningen min hemmahamn, vilket den sedan varit i nästan 40 års tid. Jag har arbetat som lärare på Vindelns folkhögskola och Marieborgs folkhögskola. På 80-talet arbetade jag i tre års tid som metodiklektor på f-linjen. 1986 blev jag rektor på Marieborg och 1996 fick jag tjänst som rektor på Åsa folkhögskola. Sammanlagt har jag arbetat som rektor i drygt 21 års tid.

Åren 1991-1996 medverkade jag i TANDEM-projektet i Tanzania, inledningsvis med rektorsfortbildning och mot slutet som ledare för hela projektet. TANDEM syftade till att utveckla FDC (Folk Development Colleges) - programmet i sin helhet”.

*Så vill jag önska alla Folkhögskoleveteranens läsare
en härlig sommar!*

Egil Boräng

Urban Lundin

En del av kapitel 7 i Stewes Claesons följetong "Jag drömmer om folkhögskolan" föll tyvärr bort i föregående nummer av Folkhögskoleveteranen. Här kommer hela avsnittet. (EB)

JAG DRÖMMER OM FOLKHÖGSKOLAN

En följetong

Kapitel 7

Varför kallar man en del av medarbetarna för "övrig personal"

"- - - vi är involverade i ett betydelsesammanhang som begränsar och hänvisar oss till det som är våra egna tolkningar och berättelser."

Bernt Gustavsson

Det går ett halvår och så börjar det krylla bakom pannbenet – jag vill så gärna skriva för alla gamla folkhögskolevänner/veteraner. Jag tycker hela tiden att jag kommer på att **detta** eller **det här** borde tas upp... och så händer det som inte får hända, man blir sjuk. Jag har i tre månader varit riktigt sjuk, snabbsänkan över 150 i en månad, ingen förstår varför, och jag svertas och hostar lungorna ur mig och jag går ned i vikt och när jag drömmer är jag inte säker på om jag yrar eller drömmer. Vid ett tillfälle fick jag för mig att jag hörde en ung entusiastisk folkhögskoleföreträdare i TV säga att man tänkte starta "*imam*-utbildning" och då förstod jag att mina drömmar måste vara mardrömmar.

Jag har under några år efterlyst fler berättelser om den gamla folkhögskolan, och då menar jag inte sådana där festtalslögnaktigheter som vi alla klämt ur oss vid skilda tillfällen. Nej, riktiga historier, om till synes obetydliga detaljer och allt annat än spektakulära händelser ur det svenska folkhögskolelivet. Vi är ju många som kan berätta – så roligt det skulle vara att här i *veteranen* få sig sådana ögonblick ur denna märkliga skolforms hundrafemtio år till livs. De tre volymerna *Folkhögskoleminnen* borde snart kompletteras med ett fjärde band: varje år går fler och fler av dem som varit med under de stormiga slutdecennierna av 1900-talet i pension. Det måste finnas oändligt mycket att berätta, som idag bara är historier, närmast legender, på egna skolan, där de ständigt berättas på nytt när man ses över något födelsedagskaffe i matsalen.

Och alldeles särskilt roligt skulle det vara att höra om alla dem som inte råkade vara skolans bästa pedagoger eller illustra rektorer. När jag för ett tag sedan sprang på en medelålders kvinna som kom för att lyssna på mig under en författarafton visade det sig att hon gått tre år på folkhögskola, och vi kom att prata om det istället för om mina böcker. Jag frågade var hon gått och fick veta det. Jag nämnde då rektorerna vid den skolan under den tiden, men hon skakade på huvudet. Inte ovänligt, bara ointresserat. Jag frågade om hon hade några minnen av någon särskilt bra lärare och plötsligt började hon berätta: om den person på skolan som varit allra viktigast för henne. "Och du skall veta att hon var med oss, alltså oss tjejer, och på kvällarna, jag menar efter jobbet, och hon klädde om som vi andra och vi spelade basket och tro mig, vi blev jättebra, och sedan anmälde hon oss till basketligan och hon fick oss att klättra i seriesystemet. Hon var makalös, henne minns jag särskilt. "Jag frågade om det var en gymnastiklärare och hon såg på mig med häpen blick. Hon tog för givet att jag visste och i samma ögonblick gjorde jag det. Skolans husmor.

Vem berättar historierna om alla dessa husmodrar?

En rektorskollega och jag stod för ett tiotal år sedan och pratade om på vilka premisser man valde nya medarbetare när han började skratta. "Det finns många sätt", sa han. "På vår skola har vi en helt makalös lärare som nästan helt saknar formell utbildning. År efter

år får han högsta betyg av eleverna och grupperna blir alltid mycket duktiga. Han hade kommit upp på skolan en sommar för att höra om det fanns jobb. Rektor var på semester. Den enda personen han mötte var en äldre kvinna i receptionen, som visste att man sökte någon som kunde hålla i litteraturundervisningen på de allmänna linjerna. Hon bad honom lämna adress och telefonnummer och när han en vecka senare ringde och hörde om det fanns något arbete anställdes han. "Jag nickade åt min kollega och väntade på poängen. Han såg på mig, kisade på mig, ville naturligtvis se hur jag skulle reagera. "Alla hade fortfarande semester, skall du veta", sa han, "men damen i receptionen tyckte det var pinsamt att inte kunna ge besked så hon skrev ut ett anställningsbevis. Och rektor höll solidariskt masken när han återvände. Hur ofta är det en receptionist som anställer stjärnpedagoger?"

Vem berättar historierna om alla dessa fantastiska medarbetare i den s. k. gruppen "Övrig personal"?

På en av mina skolor hade vi en vaktmästare som var gift med en städerska. De hade varit på skolan sedan strax efter första världskriget när jag mötte dem i slutet av 60-talet. Och så berättade städerskan att de i början av sina anställningar hade bott i en liten stuga på skolområdet, och nästan alla, också lärare och styrelseledamöter, hade en eller två elever som innebo-

ende eftersom det var ont om elevrum.

"Vi hade två pojkar en vinter sa hon, en tunn och mjälig en från Östbjörka och en lite ämrig en från norra Värmland, och de frös hemskt, fast vi eldade både i vardagsrummet och i kaminen, men de frös och det var trettio grader kallt så det fanns bara en sak att göra. Vi makade åt oss i sängen och så kröp pojkarna ner mellan mig och min gubbe." Hon suckade. "Varmt blev det ju", la hon till.

Vem berättar historien om alla dem vi i högtidliga sammanhang påstår vara lika viktiga som elever, lärare och rektor? Vem berättar om de ofta osynliga vaktmästarna, köksbiträdena, institutionsteknikerna och städerskorna? Jag skulle vilja se en *Folkhögskoleminnen* om alla dem som faktiskt skapade mycket av det som gör att så många elever när de kommer tillbaka på 20-, 30-, 40- eller 50-årsjubileerna säger: "Ja folkhögskolan, ja. Det var det bästa året i mitt liv." Ni vet ju, för ni har hört det allesammans, men innan historierna försvinner, alla dessa historier som sammantaget är den svenska folkhögskolan. Nu slutar jag. Svetten rinner och jag har säkert feber igen.

(Men när detta kapitel går i repris, i sin helhet, är sänkan normal – jag vet vad felet är, men strunt i det. Hjälp istället till, vänner, att berätta om makalösa medarbetare som inte var rektorer eller lärare!)

Stewe Claeson

Välkommen till regionträff på Forsa folkhögskola och Hudiksvalls museum Tisdagen den 1 oktober kl 10.00 – 16.00

Vi tycker att det är dags för en träff lite mer norrut. Forsa folkhögskola utanför Hudiksvall inbjuder till upplevelse av hälsingekulturen då och nu. Vi börjar med kaffe kl 10.00 i skolans matsal varefter vi får en presentation av skolan och ser oss omkring. Efter lunch på skolan samåker vi in till Hudiksvall med egna bilar. I Hudiksvall besöker vi Länsmuseet, där en tidigare Forsalärare, Lars Berglund, är museipedagog. Han kommer att visa samlingarna och berätta om museet och hälsingekulturen. Det finns möjlighet att se olika utställningar efter intresse:

1. Fönster mot Hälsingland, med uppföljande samtal
2. Äldre Bonadsmåleri i Hälsingland, 1400 – 1700
3. Textilt visningsmagasin
4. Magasin för interiört väggmåleri
5. Vår nya textilutställning

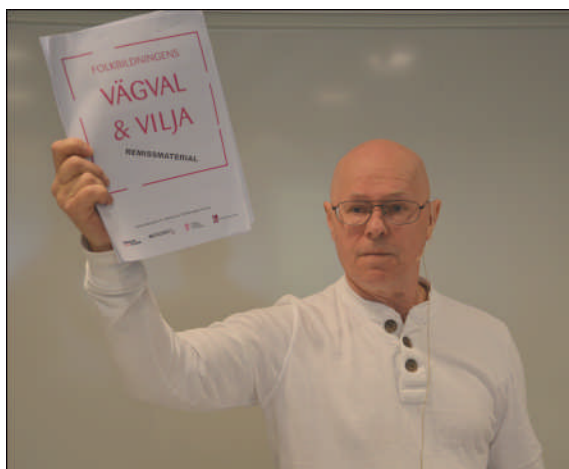
Totala kostnaden för fm-kaffe och lunch på Forsa, museets visning och eftermiddagskaffet på museets cafeteria blir ca 200 kr. Betalas på plats. Anmälan till: Rikard Lilljeqvist på tel 070 219 86 01 eller rikard.lilljeqvist@folkbildning.net Forsa folkhögskola ligger synligt, alldeles intill rv 84, och 9 km väster om Hudiksvall. Från järnvägsstation går bussar som stannar vid skolan, linje 21 och 53.

Välkomna Styrelsen genom Rikard Lilljeqvist

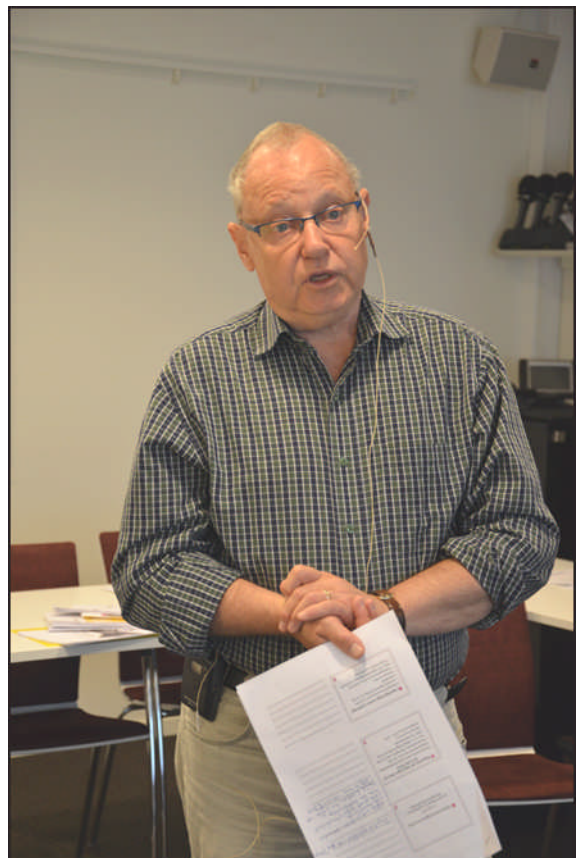
Veteranernas årsmöte den 21 maj

Så var det dags för en lantis att äntra tåget mot huvudstaden för vartannat-årsmöte med Folkhögskolans Veteranförening i Folkbildningsrådets lokaler på söder. Många kända ansikten. Rune Nilsson kom i ilfart med en påse hembakade(?) bullar, kaffeautomatens koder dechiffrerades och så kunde mötet börja.

En av dagens värdar, Gunnar Falkeby, inledde med att ge oss en mycket välstrukturerad bild av hur man från Folkbildningsrådets sida följer upp och utvärderar folkhögskolornas verksamhet. Innevarande år är det särskilt fokus på att grundvillkoren för statsbidrag uppfylls, t ex att skolorna lämnar in årsredovisning och verksamhetsplan och kan beskriva sitt kvalitetsarbete. Allmän kurs ska omfatta minst 15 procent av en skolas deltagarveckor. Varje skola ska erbjuda olika lärförmer, helt eller delvis på distans och det ska finnas tydliga former för studerandeflytande. Kravet på lärartäthet är 1,8 helårstjänster per 1000 deltagarveckor. I ett kommande nummer hoppas jag att Gunnar, som snart kan räkna sig till veteranskaran, vill skriva mer utförligt om den uppföljning som Folkbildningsrådet gör. Näste talare var Staffan Myrbäck, redaktör för SFHL:s tidskrift Folkhögskolan. Han tog

Staffan Myrbäck

Gunnar Falkeby

sin utgångspunkt i skriften *Folkbildningens Vägval och Vilja*, som antogs vid Folkbildningsrådets representantskap i april i år.

Staffan ställde sig synnerligen kritisk till att den roll, som lärarna av hävd haft inom den svenska folkhögskolan, nästan helt lyser med sin frånvaro i dokumentet. Den som vill läsa mera om detta kan göra det i Folkhögskolan, nummer 4/2013.

Efter lunchpaus var det så dags för årsmötet. Föreningen fick delvis nya stadgar och är nu "öppen för den som verkat inom folkhögskolan som anställd eller förtroendevald". Kent Jonelind invaldes i styrelsen och kommer att fungera som kassaförvaltare. Rune Nilsson avgick som styrelseledamot och blev vederbörligen avtackad.

Egil Boräng

MINNEN

Tre bidrag till Folkhögskoleveteranen av Gösta Vestlund

Pedagogisk kälkåkning

En av de elever som gick den första kursen på Tollare folkhögskola 1952 hette Birgit. Hon var yngst av eleverna, mycket blyg, och deltog aldrig i samtalen på lektionerna. 50 år senare, när skolan firade sitt jubileum, ringde hon till mig och beklagade att hon tyvärr inte kunde komma och delta i festligheterna och så tillade hon:

”Jag kommer ihåg en lektion i psykologi, som du hade i flygeln en fin vinterdag. Utanför i backen åkte två småflickor kälke. Jag tror att det var din dotter Nina och Sven Sundins Inga. Det såg så härligt ut. Jag kunde inte låta bli att titta på dem. Då frågade du om jag ville ut och ta en tur. Jag rodnade och nickade. Så gick vi ut, fick låna kälken, och till både min och flickornas förtjusning åkte vi ett par gånger. Jag hade nog aldrig fått leka färdigt, när jag började på skolan. Nu fick jag det. Tollare blev en upplevelse. Hälsa dom klasskamrater som är med på jubileet.”

Om du-formen på Tollare

Någon gång hösten 1954 ringde Sveriges Radio till Tollare folkhögskola och undrade om det var sant att lärare och elever sa ”du” till varann? Jag svarade att det var sant, och blev inbjuden till en debatt om saken i ett radio-program. Lite förvånad lovade jag att ställa upp. Kunde det vara något att ta upp i riksradiion? För oss lärare hade det känts naturligt. Vi hade alla vant oss vid det i våra folkrörelser. Vi visste ju också att alla arbetarrörelsens folkhögskolor såg ”du-formen” som självklar och skolans styrelse hade inga invändningar.

När jag kom till Sveriges Radio på Kungsgatan 8, satt en äldre kollega till mig, en respekterad rektor och lärare på en av våra äldsta folkhögskolor och väntade i rummet utanför studion. Jag hälsade artigt, hade ju bara två års rektorserfarenhet, han hade minst 20 ! Så började programmet. Programledaren presenterade oss och problemet. Han såg det som ett problem. Och min kollega började med en fråga: ”Hur länge har ni tillämpat du-formen på skolan” sa han med allvarlig ton och uppfordrande blick.

”Vi har sagt du i två år nu” svarade jag. Han svarade: ”Det är för kort tid. Du ska få se hur det går med respekten och disciplinen om en tid”. Programledaren såg med en viss spänning på mig. Han delade nog den äldre rektorns farhågor. Det kom inget svar, men en motfråga: ”Hur länge har ni använt du-formen på er skola?” Han svarade: ”Vi använder inte den tilltalsformen och tänker inte göra det heller.” Mitt svar blev kanske en aning utmanande, men jag kunde inte låta bli: ”Då är det vi som har erfarenheten och inte ni”. Vad skulle han säga? Det blev en seg fortsättning på programmet.

Den gamle rektorn fick fel. Disciplinen på Tollare försämrades inte, men den fick en kamratlig underton. Och den gamles skola liksom alla andra kom efterhand att tillämpa det lilla ordet som väckt så heta känslor en gång. Så försvagades patriarkalismen i folkhögskolorna så saktelig.

I resten av landet gick det trögare. Någon gång under senare delen av 60-talet meddelade kvällspressen med stora rubriker att generaldirektör Bror Rexed blivit du och bror med sin personal. Hur det gick med respekten fick vi aldrig veta.

Intern demokrati på Tollare

1950 var löntagarens marknad i vårt land. Europeisk industri låg i spillror, vår industri gick på högvarv. Hitler och andra världskriget skapade en ovanlig sammanhållning. Saltsjöbadsandan präglade parterna redan 1938, och i slutet av 40-talet bildades företagsnämnder i alla större företag och i en del av dem valdes arbetare in i styrelserna. I Sundsvallsområdet startade en ovanlig verksamhet, som gick ut på att förbättra samarbetet i företagen. Jag var mitt uppe i den verksamheten, när Ragnar Lund, undervisningsråd och ordförande i den planerade folkhögskolan på Tollare, bad mig söka rektorstjänsten.

Det kändes spännande att få vara med om att forma en ny folkhögskola och snart kom tanken om idéerna från industrin kunde tillämpas på en internatskola. Huvudprincipen för arbetet i Sundsvall kunde formas så här:

En människas engagemang i en verksamhet står i direkt proportion till hennes möjlighet att påverka verksamheten. Det måste väl också gälla elever? I lärarrådet var vi snart överens. Vi hade alla folkrörelsebakgrund. Till vår stora överraskning gick styrelsen med på vårt förslag.

Så startade vi hösten 1954, två år efter skolans start, en skolstämma, där alla verksamma på skolan, lärare, övrig personal och elever hade en röst, och där en elev skulle utses till ordförande. Stämman kunde besluta i alla ärenden, som inte reglerades av riksdagen, SÖ och skolans styrelse. Dessutom inrättade vi ett verkställande organ, skolnämnden, som bestod av fyra elever, två lärare och två från övrig personal.

Spännande. Det betydde att eleverna hade förkrossande majoritet och vi lärare utgjorde en minimal minoritet. Eleverna kunde forma om skolans liv med allvarliga konsekvenser.

Första mötet i stämman började också med det anslaget. En grupp pojkar, som vädrade rebellisk morgonluft, väckte förslag om att de odemokratiska reglerna i internatet skulle moderniseras. Pojkar och flickor hade lov att

vara tillsammans på rummen till klockan 22, en för de flesta folkhögskolor mycket liberal regel på den tiden. Det nya förslaget innebar en förändring till klockan 23. Spänningen kunde nästan registreras i luften. Då begärde en av de kvinnliga eleverna ordet och sa; "Jag är emot förslaget. Jag har kommit hit för att studera och jag behöver kvällarna för mina uppgifter!" Oroliga blickar bland stämans deltagare. Då reste sig flera flickor och instämde i kamratens förslag.

Flickorna var i majoritet. Några äldre manliga elever talade också för att behålla den gamla regeln, Saken var klar. Stämman fungerade. I fortsättningen togs många andra angelägna frågor upp på agendan, och besluten präglades av eftertanke och ansvar. Året efter fick de nya eleverna en god introduktion av sina äldre kamrater i demokratins funktion på skolan. Rebellerna lärde sig säkert också en del.

Flera skolor utvecklade senare olika former av elevinflytande. Genombrottet kom i ett stort antal skolor på 60-talet. SFEF bildades 1965 Kulmen nåddes på 70-talet med en kraftig försvagning under det följande decenniet.

Gösta Vestlund

GÖSTA VESTLUND 100 ÅR

Gösta Vestlund, som skrivit ovanstående för Folkhögskoleveteranen, är en av vår tids stora folkbildare. Han fyller 100 år den 15 juni 2013. Gösta har varit aktiv inom folkbildningen sedan 1930-talet, först som elev, sedan som lärare på flera folkhögskolor och som rektor på Tollare. Gösta var därefter inspektör för folkhögskolorna och undervisningsråd på Skolöverstyrelsen. Med anledning av högtidsdagen har en grupp folkbildare, Bernt Gustavsson, Per-Ola Jansson, Åker Marcusson och Eva Önneshjög tagit initiativ till att starta en fond för att hedra Gösta.

De skriver:

"Vi avser att hedra hans gärning genom att bilda en fond som har till uppgift att årligen arrangera 'Vestlunddagarna'. Fonden skall samla in medel vars avkastning skall bekosta seminarierna och föreläsningarna.

Syftet är att i hans anda belysa folkbildningens utvecklingsmöjligheter, i en förlängning av vad Gösta Vestlund står för och åstadkommer, genom att skapa kreativa möten mellan aktiva folkbildare och andra intresserade. Dessa dagar skall kännetecknas av allsidighet, engagemang och den demokratiska människosyn och frihetlighet som är hans signum."

"För att förverkliga denna tanke har en interimsstyrelse bildats som nu arbetar med att undersöka formerna för hur fonden ska styras. Under interimstiden är det möjligt att ge bidrag genom insättning på ett konto som RIO, Rörelseskolornas intresseorganisation är huvudman för och som granskas av de revisorer som RIO använder för sina ordinarie räkenskaper.

Plusgirokontot är 96 901-4."

Egil Borång

Folkhögskoleveteraner i riksdagen

Många människor med anknytning till folkhögskolevärlden, främst tidigare elever, har genom åren suttit i Sveriges riksdag. Periodvis var det så många att man inofficiellt talade om ett "folkhögskoleparti" i den lagstiftande församlingen. Men ett antal folkhögskolelärare och rektorer har också varit riksdagsledamöter. Jag har valt att intervjua två av dem - båda också medlemmar i Folkhögskolans Veteranförening.

Egil Boräng

Britt-Marie Danestig

Varför valde du att engagera dig politiskt?

Intressant fråga! Jag är uppvuxen i en arbetarfamilj i Norrköping. I min mammas stora och kärleksfulla familj fanns ett starkt politiskt engagemang och ett levande kulturintresse. Mina morbröder var konstnärer, musiker och folkbildare. Min morfar, färgeriarbetaren Hjalmar, citerade Karl Marx och i hans och mormors kök träffades familjen på söndagarna. Under sena söndagskvällar somnade jag tryggt under det stora matbordet, vaggad till ro av röster som talade om solidaritet, rättvisa, klasstolthet och kamratskap. *Vi var socialister, det visste jag tidigt.*

Mina första kontakter med folkhögskolan fick jag genom min morbror, "internationella Kalle" som arbetade som lärare på Marieborg. Sommarens då jag fylld sju år brukade jag springa utmed järnvägen till skolan och smyga in i biblioteket. Jag minns fortfarande tystnaden och doften av böcker och hur jag andäktigt drog med fingret över bokryggarna och tänkte att allt det här ska jag läsa. Böckerna finns här och de väntar på mig. Hjalmar's barnbarn skulle studera och skaffa sig kunskap och bildning, inte enbart för sin egen personliga växt, utan för att bidra till förändring av rådande samhällsstrukturer.

Trots att min familj inte hade något intresse för religion eller för kyrkan visste jag redan som liten att Gud fanns, att han var god och kärleksfull och att han hade ett syfte med mig. Min bästa väns äldre bror som ville bli präst och som senare blev en avhållen kyrkoherde i Matteus församling i Norrköping höll gudstjänst för mig och sin lillasyster. Arne spelade piano, vi sjöng psalmer och han läste högt ur barnbibeln. När jag hörde berättelserna om Jesus tyckte jag att vi stod på samma sida. *Jesus var också socialist!*

Det tredje och det som fick mig att gå från

idéer och ord till handling var mötena med elever på Valla folkhögskola. Deras livsberättelser, erfarenheter av utsatthet, trasiga självbilder och tendens att skuldbelägga sig själva blev min politiska drivkraft. Jag är oerhört tacksam för allt jag fick lära av dem.

När du funnit stigen bakom snåren

Berätta om den

Inte vart den leder

Bara att den finns

Anders Carlberg

Vilken uppfattning om folkhögskolan mötte du bland andra riksdagsledamöter?

I utbildningsutskottet (UbU) var vi flera folkhögskollärare. Vår ordförande, Jan Björkman, var ABF-ombudsman och en sann folkbildare. Jag minns med glädje våra samtal sena kvällar när vi stötte ihop i korridoren utanför våra arbetsrum. Yvonne Andersson (kd) och jag hade båda varit lärare på folkhögskolläraryrket. I min riksdagsgrupp fanns ett uttalat intresse för folkhögskolefrågor och en generös attityd till folkbildningens behov, även om de egna konkreta erfarenheterna av folkhögskolan var mindre.

Fanns det några frågor där ni med rötter i folkhögskolan hade en gemensam uppfattning trots olika partitillhörighet?

Vi värnade båda om folkhögskolans frihet och oberoende och vi hade en tilltro till skolformens förmåga att möta olika behov i samhället. Kunskapslyftet var ett uttryck för detta. I slutet av min riksdagstid stödde moderaterna oväntat min motion om SFI på folkhögskola i UbU. Efter ajournering anslöt sig även de andra partierna. Förslaget är nu genomfört och det känns bra.

För ett antal decennier sedan talade man om "folkhögskolepartiet" i riksdagen eftersom så många ledamöter hade gått på folkhögskola. Fanns det några rester kvar av detta?

Under mina tolv år i riksdagen fanns inget sådant organiserat samarbete och jag tror inte

att det förekommer idag. Jag hade andra kanaler in i folkhögskolevärlden. Jag var under min riksdagstid ledamot och ordförande i Bona folkhögskolans styrelse. En period satt jag även i Arbetsgivaralliansens styrelse. Min kurskamrat på F-linjen, Lasse Magnusson (Folkbildningsrådet) hade jag täta och nära kontakter med så länge han levde. Han var god lyssnare och en bra samtalspartner. Björn Grip, rektor på Bona och ledamot av Kunskapslyftskommittén var en annan viktig person, liksom mina tidigare arbetskamrater på Valla och folkhögskolläraryrket. Eftersom utbildningsutskottet handlägger universitets- och högskolefrågor såg jag det som min uppgift att värna om folkhögskolläraryrket och dess särart, vilket jag också talade mig varm för i Linköpings universitetsstyrelse. Men det roligaste och mest lärorika var besöken på olika folkhögskolor och de goda mötena med elever och lärare.

Hur fungerade det på din skola att du hade uttalade politiska uppfattningar?

Att vara "vänster" var väl närmast en fördel för mig som lärare på Valla under 70-talet. Men jag har aldrig, vare sig i riksdagen eller som lärare på Valla och folkhögskolläraryrket, känt mig illa bemött på grund av min politiska tillhörighet. Däremot har jag varit utsatt för anonyma hot om våld och jag har oprovocerat och överaskande blivit nerslagen på en gågata i Linköping på väg till lärarhögskolan en morgon. Jag grät, bagatelliserade och förträngde. För mig är det därför befriande att kvinnor i offentligheten nu vågar berätta om det hat och hot om våld som de utsätts för på nätet.

"Kvinnohatet är gammalt som gatan, det är bara nätet som är nytt"

Maria Arnholm, jämställdhetsminister

Britt-Marie Danestig

Britt-Marie började sin folkhögskolebana på Valla folkhögskola. Hon undervisade främst på fritidsledarlinjen i psykologi, sociologi och pedagogik. Hon har också arbetat på folkhögskolläraryrket i Linköping och varit styrelseledamot i Bona folkhögskola.

Britt-Marie var riksdagsledamot för Vänsterpartiet 1994-2006. Där var hon bl.a. 1:e vice ordförande i Utbildningsutskottet och medverkade i flera utredningar om gymnasieskolan. Hon har också varit ledamot i Forskningsnämnden, Vinnovas programråd och Linköpings universitetsstyrelse.

Britt-Marie Danestig

Lars Hjertén

Varför valde du att engagera dig politiskt?

Mitt politiska intresse har alltid funnits. Jag är yngst av fem syskon, som tillsammans med våra föräldrar växte upp i en prästgård på landet mellan Skara och Lidköping. Det var

pappa och jag som lyssnade på radiodebatterna, så redan som 10-åring visste jag vad de olika partiledarna hette. Jag ritade redan som 10-12-åring egna affischer för Folkpartiet med texten: "Mera gymnastik i skolan", men jag var faktiskt ännu mer intresserad av vilka som deltog i sommarolympiaden i London och vilka placeringar svenskarna fick. Mina föräldrar var opolitiska i den meningen att de

inte engagerade sig för något parti och jag visste inte förrän långt senare att far och mor röstade på olika partier. Ändå var det nog min fars samhällsintresse, som lockade mig till politiken.

Vilken uppfattning om folkhögskolan mötte du bland andra ledamöter?

I riksdagen mötte jag en ganska stor okunskap om folkhögskolan. Dock fanns i Moderata riksdagsgruppen en handfull ledamöter, som studerat på en folkhögskola där grunden lades för vidare studier. Göte Johnsson från Jönköping hade gått på Mullsjö folkhögskola, innan han fortsatte sin utbildning till polis. I honom hade jag en trogen folkhögskolevän, som också hade stort förtroende i riksdagsgruppen.

Fanns det några frågor där ni med rötter i folkhögskolan hade gemensam uppfattning trots olika partitillhörighet?

Inom vuxenutbildningen fanns ett gemensamt intresse, som jag mötte i den omfattande statliga utredningen "Kunskapsbygget" 2002. Det gällde också Folkhögskoleutredningen, som ägde rum 10 år tidigare. Jag var med i båda utredningarna och fann många gemensamma intressen över partigränserna, som resulterade i majoritetsskrivning, reservationer eller särskilda yttranden. Jag höll också samman en grupp intresserade ledamöter i riksdagen från alla partier, som regelbundet träffade representanter för RIO för ömsesidigt utbyte av erfarenheter och information. Gemensamma motioner eller utskottsyttanden minns jag inte. Däremot minns jag att jag kunde informera min egen riksdagsgrupp om vuxenutbildning eller livslångt lärande utifrån Kunskapsbygget, vilket var viktigt för kolleger, som inte var särskilt insatta i frågan.

För ett antal decennier sedan talade man om "folkhögskolepartiet" i riksdagen eftersom så många ledamöter hade gått på folkhögskola. Fanns det några rester kvar av detta?

"Folkhögskolepartiet" var en realitet, när jag hamnade i utrikesutskottet som nyvald förste ersättare 1982. Ordförande i utskottet var Stig Alemyr (S), rektor på Vimmerby folkhögskola och vice ordförande Sture Korpås (C), rektor på Wik. Dessutom var vi ytterligare två folkhögskollärare i samma utskott. Det var

vårt gemensamma intresse för utrikesfrågor, som förde oss samman i utskottet och jag minns särskilt att Stig Alemyr berättade om den fortsatta kontakten med sin skola och att han gick in i undervisningen, när han var ledig från riksdagen. Dagens situation är nog ganska anorlunda, men jag vet inte så noga, eftersom jag lämnade riksdagen redan 2002.

Jag hade kvar nära relationer till min skola, Helliden i Tidaholm, på alla möjliga plan och är fortfarande med i skolans styrelse, nu som representant för Tidaholms kommun. Jag är också med i styrelsen för Biskops Arnö folkhögskola och har även regelbunden kontakt med Hjo folkhögskola, där jag var rektor i 12 år.

Riksdagsarbetet är mycket förknippat med egna initiativ. Att skriva debattartiklar, att vara ute på möten och att träffa väljare. Torgmöten var vanliga för 30 år sen. Där hade jag en fördel av att ha mött olika personer och grupper på folkhögskolan och söka få dem intresserade av samhället och politiken.

Hur fungerade det på din skola, att du hade uttalade politiska uppfattningar?

Att ha en egen partipolitisk agenda, särskilt i grupper där de flesta inte sympatiserar med Moderaterna, mitt parti, har sällan vållat några problem, där alla är vuxna. Inte ens i slutet av 60- och början av 70-talet upplevde jag några större problem, fast många av studenterna tillhörde 68-vänstern, men diskussionerna var ibland mycket intensiva och vi lärde oss förhoppningsvis, inte minst jag själv, att skilja på sak och person. Jag tror, att kolleger med en mera diffus politisk uppfattning kunde ha större problem. Ett problem jag minns från undervisningen för 40 år sedan är att flera studenter inte ville läsa om riksdag, regering, landsting och kommun. De ville istället studera revolutioner och kommunistiska stater. Jag skaffade ett omfattande material om Maos Kina och vi läste "Maos lilla röda", som vi studerade tillsammans och en film, "En miljard kineser", prisade särskilt Folkkommunerna som lämpliga demokratiska regioner men när kulturrevolutionen kom var det lättare att hitta fel i maoismen, där vi ändå kunde samtala utan behöva höja rösten.

Jag fick Moderata Samlingspartis uppdrag att skriva en bok till partiets 100-årsjubileum 2004 och skrev då bland annat, att jag såg tillbaka på de här åren med saknad. Senare var det svårt att få igång debatten på lektionerna, när de studerandes politiska engagemang var lägre.

Lars Hjertén

Lars började som lärare på Hellidens folkhögskola 1962 och har också tjänstgjort på Burträskis folkhögskola. Under tiden 1986-98 var han rektor på Hjo folkhögskola. På Helliden undervisade Lars i "alla" ämnen, även gymnastik och musik. I sin examen har han statskunskap, nationalekonomi och historia som huvudämnen.

Lars har haft en rad styrelseuppdrag, bl.a. i RIO, Bibelkommissionen, Statens kulturråd och Forskningsrådsnämnden.

Lars var riksdagsledamot för Moderaterna 1982-1985 och 1995-2002 och var under dessa år medlem i bl.a. Utrikesutskottet, Utbildningsutskottet och Konstitutionsutskottet.

Lars Hjertén

ÅRSBOK OM FOLKBILDNING

Årets utgåva av *Årsbok om folkbildning*, som *Föreningen för folkbildningsforskning* ger ut, har precis kommit av trycket.

Årsboken har detta år inte mindre än tre artiklar som rör folkhögskolan: dels en betraktelse om folkhögskolan mellan tradition och nya realiteter utifrån exemplet Brunnsvik, dels ett porträtt av Signild Håkansson på Folkbildningsrådet, och dels en artikel om svensk folkhögskolehistoria sedd med en fransk forskares ögon.

I årsboken ingår också flera artiklar som rör skönlitteratur och folkbildning. En är skriven av Bernt Gustavsson, som filosoferar kring värdet av läsande av skönlitteratur med fokus på dess roll som kunskaps- och bildningsmedel, en annan av Gunnel Furuland, som låter oss följa framväxten av de flera hundra litterära sällskapen i Sverige, där människor i föreningsform samlats kring enskilda författarskap.

Erik Amnå skriver personligt om Folkbildningsutredningen (anmäld i förra numret av *Folkhögskoleveteranen*) och Andreas Fejes, nye professorn och Mimerordföranden i Linköping, skriver om sin forskning om medborgarskapsbegreppet. Därutöver finns också ett par artiklar om folkbibliotek och ett par om folkligt bildningsarbete i Finland.

Årsboken kostar 150.- och kan beställas via mailadressen ffff@folkbildning.net eller genom inbetalning av beloppet till Föreningen för folkbildningsforskning, plusgiro 87 58 06-2.

Stellan Boozon

Berätta om vår förening!

Många som varit verksamma på landets folkhögskolor känner inte till att Folkhögskolans Veteranförening finns. Vi får hjälpas åt att informera när vi träffar våra tidigare kollegor i olika sammanhang.

Medlemsavgiften för 2013 är 150 kronor. Pengarna betalas till Folkhögskolans Veteranförening, plusgiro 400 28 34 – 2.

”Valla i världen - från ulandslinje till globalkurs”

Det var temat för den regionala HJÖS-träffen i Linköping som hölls den 24 april. Pensionerade kolleger från närbelägna Lunnevad, Bona och F-programmet fick under dagen möta inte mindre än fyra lärare från Valla folkhögskola för vilka de internationellt inriktade kurserna varit tyngdpunkten i lärargärningen.

För förmiddagens huvudprogram svarade veteranerna Monica och Staffan Roselius. Monica gav en välstrukturerad överblick över såväl hela skolans som den internationella verksamhetens historia. Skolmiljön har anor från 1200-talet som del i Valla kungsgård, där Birger Jarls son Valdemar en gång gifte sig. Skolhistorien tar sin början sju sekel senare, kring 1950, när militären lämnat byggnaderna och Jordbrukarnas ungdomsförbund tagit dem i anspråk som kursgård och dessutom inlett de första internationella kontakterna.

1960 startade folkhögskoleverksamheten som filial till Stensund med Bo Göthberg som rektor, och 1972 blev Valla självständig folkhögskola med Studieförbundet, 4H och Ridförbundet som huvudmän. Redan första året förlades SIDA:s fredskårsutbildning till skolan. U-linjen tillkom 1967 (med Bo Göthberg som viktig aktör för tillkomsten), och med några års mellanrum runt 1970 började makarna Roselii långa resa (och resor!) med den.

Vi fick två både professionellt och personligt färgade berättelser om decennierna med U-linjen, med många goda minnen av studerande, kolleger och rektorer. Eva Burgman och senare Hasse Öberg ingick i lärarlaget, rektorerna Lennart Ohlsson och Kenneth Hedström stödde starkt den internationella profilen, i de under decennierna ömsom lätt- och ömsom svårrekryterade deltagargrupperna (också det internationella intresset bland ungdom har sina konjunkture!) fanns personligheter som senare satt sitt namn på kartan i skilda branscher.

De i den årslånga kursen integrerade månadslånga resorna gick första tiden till länder i Afrika men underhand även till länder i Latinamerika och Asien. Med målet ”Bildning för internationell förståelse” bedrevs ett intensivt kursplan- och kursutvecklingsarbete. Staffan gjorde utbildningsmaterial i kompedieform som utvidgades och blev till ett tryckt uppskattat läromedel i nationalekonomi med god spridning - *Fattiga och rika i världen*. Genom kursen växte också ett utbyte fram med systerskolan Bigwa i Tanzania. Från att till en början ha varit praktikplats för U-linjen har Bigwa genom åren blivit en viktig angelägenhet för hela Valla folkhögskola med stor bredd och imponerande engagemang och kontinuitet i utbytet.

Efter en rundvandring på skolan fick vi under eftermiddagen möta Hasse Öberg, kvar i tjänst från det gamla lärarlaget och nu ansvarig för de globala kurser byggda kring olika resmål som ges idag. Han tog emot i den byggnad som uppfördes särskilt för U-linjens räkning för tjugo år sedan. Vi fick även träffa kollegan Annelie Hellström som tittade in och hälsade. Av Hans fick vi veta att fr o m 2008 används inte längre beteckningen U-landslinjen, istället byttes namnet till Globalkursen. Kursutbudet har blivit mer differentierat - det krävs för att klara rekryteringen - och Vallas globala reskurser ges numera också på distans. Valla folkhögskola ingår sedan en tid i ett samarbete mellan ett tiotal folkhögskolor, Folkhögskola utan gränser (FUG), för gemensamt utåtriktat informationsarbete.

Nöjda deltagare skildes efter en informativ och intressant dag, försedda med tillbakablickande skildringar i tryckt form bestående av två jubileumsskrifter, dels om Valla folkhögskolas femtio år och dels om U-linjens fyrtio år, och med åtminstone ett löfte om framtiden: Bona folkhögskola inbjöd till en ny regional träff måndagen den 30 september i Motala. Alla intresserade är välkomna.

Stellan Boozon